

Grenzen aan de wijze van executie van geldvorderingen¹ (4)

Misbruik van bevoegdheid, ongeoorloofde pressie

In een viertal afleveringen worden de grenzen verkend die het recht stelt aan de wijze van executie van geldvorderingen. De eerste twee delen, gepubliceerd in Rechtshulp nummer 8/9 en in Rechtshulp nummer 10 van dit jaar, handelden over de regeling voor het beslag op loon en uitkering. In het derde deel, gepubliceerd in Rechtshulp nummer 11 van dit jaar, is het leerstuk misbruik van bevoegdheid besproken en dan in het bijzonder het beginsel van de minst bezwaarlijke weg. Hieronder treft u het vierde en laatste deel van de reeks aan. Eveneens aan de hand van het leerstuk misbruik van bevoegdheid zullen de grenzen worden verkend die gesteld kunnen worden aan het uitoefenen van pressie door de schuldeiser c.q. deurwaarder op de schuldenaar.

Inleiding

Een schuldeiser is tot veel executiemaatregelen bevoegd. Uitgangspunt in het executie- en beslagrecht is dat de schuldenaar met heel z'n vermogen aansprakelijk is. Volgens artikel 3:276 Burgerlijk Wetboek kan, tenzij de wet of overeenkomst anders bepaalt, een schuldeiser zijn vordering op alle goederen van de schuldenaar verhalen. Bovendien heeft een schuldeiser, die over een executoriale titel beschikt het recht om te kiezen welk in de wet geregeld middel hij gebruikt om deze titel ten uitvoer te leggen. Volgens artikel 435 lid 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is een executant vrij tegelijkertijd beslag te leggen op alle voor beslag vatbare goederen.

Het lijkt er op dat de mogelijkheden van een schuldeiser onbegrensd zijn. Toch zijn in de jurisprudentie grenzen in zicht, soms vaag en soms wat duidelijker, die de mogelijkheden van de schuldeiser bij executie beperken. Deze grenzen vinden voornamelijk hun grondslag in het leerstuk 'misbruik van bevoegdheid'.

Ongeoorloofde pressie

Van het burgerlijk procesrecht gaat een bepaalde dreiging uit. Komt iemand zijn verplichtingen niet na, dan kan de schuldeiser stap voor stap een aantal maatregelen nemen en bij elke stap die de schuldeiser zet wordt een zekere druk uitgeoefend op de schuldenaar om alsnog tot betaling over te gaan. Bijvoorbeeld:

- aanmaning met dreiging de vordering uit handen te geven;

- aanmaning deurwaarder met dreiging tot dagvaarding over te gaan;
- dagvaarding;
- betekening vonnis in naam der koningin en een bevel om de vordering binnen twee dagen te voldoen;
- dreiging met beslag;
- beslaglegging onder derden (anderen komen het te weten) of beslaglegging op roerende zaken onder de schuldenaar (de inboedel).

Menig schuldenaar zal zich in alle bochten wringen om niet reële betalingsregelingen af te sluiten of de vordering te voldoen door een nieuwe schuld aan te gaan.

Enige dreiging om de schuldenaar ertoe te bewegen alsnog zijn verplichtingen na te komen is inherent aan het burgerlijk procesrecht. Snijders onderscheidt dan ook de bedreigingsfunctie als één van de functies van het burgerlijk procesrecht. Het is een stok achter de deur en de functie is van preventief belang. Deze functie is positief indien zij het effect sorteert dat de schuldenaar niets meer of minder doet dan waartoe hij gehouden is. Van een negatief effect is echter sprake wanneer het burgerlijk procesrecht gebruikt wordt als pressiemiddel om meer te krijgen dan waarop men recht heeft. 'De negatieve invloed van de bedreigingsfunctie neemt toe, naar gelang de posities van betrokken partijen ongelijkwaardiger zijn.'²

Mijns inziens is het standpunt van Snijders c.s. met betrekking tot het negatieve effect van de bedreigingsfunctie te beperkt. Dat de schuldeiser uiteindelijk meer krijgt dan waar hij recht op heeft is natuurlijk niet de bedoeling, maar komt afgezien van de kosten die de deurwaarder in rekening brengt, niet zo veel voor. Wat vaker voorkomt is, dat een schuldeiser het burgerlijk procesrecht en in het bijzonder het executie- en beslagrecht gebruikt om op oneigenlijke wijze, dat wil zeggen door middel van misbruik van bevoegdheid, te verkrijgen waarop hij recht heeft.

In het vervolg van dit artikel komen de volgende vormen van ongeoorloofde pressie aan de orde:

- druk uitoefenen in de buitengerechtelijke fase;
- beslag als middel om druk uit te oefenen;
- druk uitoefenen op derden.

Druk uitoefenen in de buitengerechtelijke fase

Veel incassobureaus staan erom bekend dat ze aanmaningen versturen met ferme teksten die de schuldenaar ertoe moeten bewegen onmiddellijk tot betaling over te gaan. Dit komt ook bij deurwaarders voor. Neem bijvoorbeeld de volgende sommatie:

Kennisgeving voorgenomen gerechtelijke procedure gevolgd door beslag roerend en/of onroerend goed

L.S.

Onlangs bent U door ons bij brief gesommeerd het door U verschuldigde te betalen. Tot op heden is door U hieraan geen gevolg gegeven, zodat thans moet worden overgegaan tot verkrijging van een vonnis, welke bij voortdurende non-betaling zal worden gevolgd door betekening der titel en beslaglegging op Uw roerende en/of onroerende goederen en/of Uw bank-, girorekening.

Thans heeft U de laatste gelegenheid om BINNEN VIJF DAGEN NA HEDEN het verschuldigde te voldoen, bij gebreke waarvan het voormelde zal worden geëffectueerd.

Mocht tijdens de poging tot beslaglegging niemand aanwezig zijn, dan zal de toegangsdeur worden geforceerd, zulks met assistentie van justitie en politie, krachtens artikel 444 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

U kunt één en ander nog slechts voorkomen door binnen opgemelde termijn van vijf dagen het totaal tot heden verschuldigd ad. f 553,73 te onzen kantore te voldoen.

De gerechtsdeurwaarder,

De Landelijke Tucht kamer van de Koninklijke Vereniging van Gerechtsdeurwaarders, bij wie een klacht over deze sommatie is ingediend, komt tot het volgende oordeel:

- De formulering dat moet worden overgegaan tot verkrijging van een vonnis ten behoeve van executie is onjuist. De indruk wordt gewekt dat een veroordeling zal worden verkregen. Dat is echter onzeker, immers ter beoordeling van de bevoegde rechter.
- De aanzegging dat bij voortdurende non-betaling betekening van de titel en beslaglegging zal volgen is onjuist. Er zal immers eerst een veroordeling moeten worden verkregen en dit is onzeker zolang de procedure niet is geëindigd in een uitspraak die in kracht van gewijsde is gegaan, laat staan op het moment dat een procedure nog niet is gestart.
- De aanzegging van de mogelijkheid dat bij een poging tot beslaglegging de toegangsdeur zal worden geforceerd en justitie en politie krachtens het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zullen assisteren, acht de Landelijke Tucht kamer bijzonder intimiderend en misleidend. De justitiabele wordt door deze aanzegging onjuist ingelicht met het uitsluitend doel hem onmiddellijk tot betaling te brengen.

De Landelijke Tucht kamer legt aan de betreffende deurwaarder de maatregel van berisping op en de Kamer van Beroep bekrachtigt deze beslissing.³

Duidelijk wordt uit deze uitspraak dat een deurwaarder te ver gaat, indien hij in een sommatie maatregelen aankondigt die rechtens (nog) niet waargemaakt kunnen worden. Dreigen met beslaglegging is alleen geoorloofd, indien de schuldeiser al over een executoriale titel beschikt. Wanneer een deurwaarder niet over een executoriale titel beschikt en toch dreigt met beslaglegging, handelt hij onder andere in strijd met artikel 8 van de Verordening beroeps- en gedragsregels Gerechtsdeurwaarders, waarin staat: 'De gerechtsdeurwaarder oefent geen druk uit door het aankondigen van maatregelen, welke hij niet uit hoofde van zijn opdracht, de wet en de hem verstrekte titel daadwerkelijk kan nemen'.

Eigenlijk is hier geen sprake van misbruik van bevoegdheid, want de deurwaarder is (nog) niet bevoegd de maatregelen te nemen waar hij mee dreigt.

Nu zal degene die een sommatie ontvangt, met daarin de aankondiging van allerlei maatregelen, zich genooddaakt kunnen voelen om juridische bijstand in te schakelen. Kunnen de kosten hiervan bij een rechtens ongeoorloofde dreiging, in rekening worden gebracht bij het incassobureau of de opdrachtgever? Deze vraag is voorgelegd aan het Kantongerecht Amsterdam.

Een incassobureau stuurt een aanmaning aan de heer Koerselman vanwege een drietal openstaande nota's van een ziekenhuis. De heer Koerselman verzoekt schriftelijk om de originele nota's omdat hij deze niet ontvangen heeft en hij geeft aan de nota's na ontvangst te zullen betalen. Hij is niet bereid om de incassokosten te betalen omdat hij de nota's niet eerder ontvangen heeft. Na betaling van de nota's volhardt het incassobureau in haar standpunt dat ze in aanmerking komt voor de incassokosten. Het incassobureau sommeert per brief tot betaling over te gaan onder aanzegging van rechtsmaatregelen en met name faillissementsaanvraag en/of beslaglegging en opname in het persoonsregister te Tiel. In een volgende brief geeft het incassobureau aan, dat nu er niet op de sommatie is gereageerd het inmiddels voorbereidingen tot een faillissementsaanvraag heeft getroffen en dat die

aanvraag alleen nog kan worden voorkomen door direct voor betaling zorg te dragen.

De heer Koerselman neemt een advocaat in de arm die vervolgens een brief schrijft naar het ziekenhuis waarin hij aangeeft dat de nota's zijn voldaan, dat de heer Koerselman geen incassokosten verschuldigd is, dat de acties van het incassobureau mede gelet op het financiële belang buiten proporties zijn en dat het ziekenhuis de kosten voor rechtsbijstand ad. f 500 die de heer Koerselman heeft moeten maken, dient te vergoeden.

De Kantonrechter is van oordeel dat nu het incassobureau uit naam van het ziekenhuis tegen Koerselman is opgetreden, het ziekenhuis hiervoor verantwoordelijk is. Het dreigen met een faillissementsaanvraag voor een dergelijke geringe vordering is volgens de Kantonrechter in strijd met de eisen van redelijkheid en billijkheid. Van belang hierbij is dat Koerselman direct na ontvangst van de nota's de hoofdsom heeft betaald en van meet af aan duidelijk heeft gesteld geen incassokosten te zullen betalen.

Mede gelet op de toonzetting van de correspondentie van het incassobureau, heeft het ziekenhuis over zich afgeroepen dat Koerselman de dreiging van de faillissementsaanvraag serieus nam. Dit rechtvaardigt dat Koerselman kosten van rechtsbijstand heeft gemaakt om verdere escalatie tegen te gaan.⁴

Het belang van deze uitspraak is er in gelegen dat het 'incassogedrag' van de schuldeiser begrensd wordt door de eisen van redelijkheid en billijkheid en dat de kosten voor rechtsbijstand die de wederpartij heeft moeten maken om buitensporig incassogedrag af te houden, mogelijk vergoed kunnen worden op grond van wanprestatie. In de hier vermelde kwestie gaat het over het dreigen met een faillissementsaanvraag. Nu zal het daadwerkelijk aanvragen van een faillissement met de invoering van de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen niet snel gebeuren. Immers indien het faillissement wordt aangevraagd, zal de griffier de schuldenaar per brief in kennis stellen dat hij binnen veertien dagen een verzoek tot toepassing van een schuldsaneringsregeling kan indienen (artikel 3 lid 1 Faillissementswet). De schuldeiser loopt dan het risico dat hij slechts een deel betaald krijgt.

Beslag als middel om druk uit te oefenen

We hebben gezien dat het dreigen met het leggen van executoriaal beslag in beginsel geoorloofd is, mits degene die dat doet over een executoriale titel beschikt. Uitgangspunt is immers dat de maatregelen waarmee bedreigd wordt ook rechtens waargemaakt kunnen worden. Het is zelfs te waarderen dat een executant 'waarschuwt' alvorens tot een kostbaar beslag over te gaan.

Indien de schuldeiser over een executoriale titel beschikt, wil dat echter nog niet zeggen dat ieder beslag geoorloofd is. Onder bepaalde omstandigheden kan sprake zijn van misbruik van bevoegdheid, namelijk wanneer de bevoegdheid om beslag te leggen zuiver of vrijwel alleen wordt gebruikt om druk op de schuldenaar uit te oefenen.

Om te kunnen begrijpen dat beslag gebruikt kan worden als drukmiddel is het van belang inzicht te hebben in de werking van het beslag. Volgens H. Stein is aan beslag een tweetal functies verbonden:⁵

- het aanwijzen van een verhaalsobject van de schuldenaar, dat wil zeggen de schuldeiser maakt een keuze welk vermogensbestanddeel van de schuldenaar uitgewonnen dient te worden, door bijvoorbeeld op een bepaalde vordering die de schuldenaar op een derde heeft of op de roerende zaken die de schuldenaar onder zich heeft beslag te leggen;
- het blokkeren van de beschikkingsmacht van de schuldenaar, waardoor de schuldenaar niet meervrijelijk over het aangewezen vermogensbestanddeel kan beschikken. Zie bijvoorbeeld voor derdenbeslag artikel 475h Rv en voor beslag op roerende zaken die de schuldenaar onder zich heeft artikel 453a Rv. Het betreft hier een relatieve beschikkingsonbevoegdheid, nu de schuldenaar na het beslag verrichte rechtshandelingen niet tegen de beslaglegger, maar wel tegen anderen kan inroepen.

Het beslag is dus zelf geen executiemiddel, maar dient ter voorbereiding van een aantal vormen van executie. Volgens P.A. Stein worden veel beslagleggingen niet verricht om tot executie over te gaan, dat wil zeggen om uitwinning van het beslagen vermogensobject te

bewerkstelligen, maar om door middel van het blokkeringseffect van het beslag pressie op de debiteur uit te oefenen ten einde deze te bewegen de vordering waarvoor beslag gelegd wordt tegen opheffing van het beslag te voldoen.⁶

In verschillende uitspraken komt de vraag aan de orde of het toelaatbaar is dat er conservatoir of executoriaal beslag gelegd wordt met (mede) de bedoeling om druk op de schuldenaar uit te oefenen.

Allereerst behandel ik de jurisprudentie over beslaglegging die enkel de bedoeling heeft om druk op de schuldenaar uit te oefenen om de vordering te voldoen. Hiervan is sprake indien vaststaat dat het beslag zelf niets oplevert. Een drietal voorbeelden:

Rijn en IJssel, een exploitatiemaatschappij van vaartuigen, legt met verlof van de President van de Rechtbank conservatoir beslag op het recht van medegebruik en/of medebewoning dat Hartmans op een woning heeft. Hartmans vordert opheffing van het beslag. De President van de Rechtbank komt tot het oordeel dat nu het recht van gebruik en bewoning blijkens artikel 3:226 lid 4 BW een strikt persoonlijk recht is dat de rechthebbende niet kan vervreemden of bezwaren, het geen verhaalsmogelijkheid biedt voor Rijn en IJssel, want het kan niet te gelde worden gemaakt indien Hartmans in de bodemprocedure zou worden veroordeeld tot betaling. Rijn en IJssel stelt toch belang te hebben bij handhaving van het beslag om zo enige druk uit te oefenen om Hartmans ertoe te bewegen de vordering te betalen. Zo komt de President tot beantwoording van de vraag of conservatoir beslag toegestaan is indien vaststaat dat dit geen verhaal biedt en niet kan leiden tot executie. De president komt tot de slotsom dat handhaving van het beslag uitsluitend om (psychische) druk uit te oefenen teneinde Hartmans tot betaling te bewegen niet past in het stelsel van de wet, hoezeer het ook begrijpelijk is dat Rijn en IJssel het beslag als pressiemiddel wil handhaven nu er aanwijzingen zijn dat Hartmans een situatie gecreëerd heeft om verhaal onmogelijk te maken.⁷

Het tweede voorbeeld:

De ontvanger legt inzake een vordering ad.

Grenzen aan de wijze van executie van geldvorderingen

f 16.093 executoriaal beslag op een woonhuis. Op het huis rust een tweetal hypotheeken met een totale hypotheekschuld van f 250.000. Volgens een taxatierapport bedraagt de onderhandse verkoopwaarde f 115.000 en de executiewaarde

f 81.000. Het zal duidelijk zijn dat de schuldenaar er belang bij heeft dat de ontvanger het beslag opheft en hij heeft de ontvanger om opheffing verzocht tegen betaling van de kosten van het beslag. De ontvanger wil hier echter alleen mee akkoord gaan tegen betaling van f 10.000. De schuldenaar vordert opheffing van het beslag. De President van de Rechtbank is van oordeel dat nu de ontvanger geen enkel eigen belang heeft bij de executoriale verkoop – de hypotheekschuld is immers hoger dan de opbrengst – hij jegens de schuldenaar misbruik van recht maakt door hem te beletten zijn onroerend goed tegen een zo gunstig mogelijke prijs te verkopen.⁸

Het derde voorbeeld:

Een schuldeiser legt inzake een vordering ad. f 1151,48 executoriaal beslag op de inboedel. De schuldenaar vordert opheffing van het beslag omdat de executiekosten hoger zijn dan de opbrengst. De President van de Rechtbank overweegt dat de openbare verkoop van de onderhavige inboedelzaken een zeer ingrijpende aangelegenheid is voor eiseres, gelet ook op het diffamerende karakter daarvan. 'De te verwachten opbrengst van die verkoop is, afgezet tegen de totale vordering van gedaagde en de kosten die aan de openbare verkoop verbonden zijn, zeer gering. De deurwaarder schat de opbrengst op een bedrag van f 500 terwijl de kosten van de openbare verkoop op circa f 1500 worden begroot. (...) Gelet op de te verwachten opbrengst van de verkoop is het onbegrijpelijk, dat gedaagde de voorgenomen executie wenst te continueren, nu immers niet te verwachten valt dat uit die verkoop enig actief aan gedaagde zal toevloeien, en integendeel de schuld van eiseres door die verkoop enkel nog zal toenemen. (...) Alles overziende is de President van oordeel, dat voortzetting van de executie in casu in strijd met de redelijkheid en billijkheid is en derhalve misbruik van executierecht oplevert.'⁹

In de situatie dat vaststaat dat het beslag zelf

niets oplevert is de, op zich geringe, jurisprudentie eenduidig in het oordeel dat beslag als zuiver drukmiddel niet is toegestaan. Wanneer het beslag wel wat oplevert, maar de executieopbrengst onvoldoende is om de vordering te voldoen, ligt de vraag of het geoorloofd is dat het beslag mede als pressiemiddel wordt gebruikt genuanceerder. In de jurisprudentie is deze vraag diverse keren aan de orde gekomen waarbij de schuldeiser (meestal de Belastingdienst) beslag op de inboedel heeft gelegd en de schuldenaar in ruil voor opheffing van het beslag een bedrag gelijk of hoger dan de executieopbrengst aanbiedt. De belangen van de schuldenaar en de beslaglegger staan dan lijnrecht tegenover elkaar.

De schuldenaar heeft belang bij opheffing van het beslag, vanwege bijvoorbeeld:

- de affectieve waarde verbonden aan de inboedel;
- de meestal geringe executieopbrengst in verhouding tot de werkelijke waarde;
- het risico dat de bedrijfsvoortzetting in gevaar komt.

De beslaglegger heeft ondanks het aangeboden bedrag, gelijk of hoger dan de executiewaarde, belang bij handhaving van het beslag en eventueel uitwinning van de in beslag genomen goederen, vanwege bijvoorbeeld:

- het vermoeden dat de schuldenaar over andere niet bekende vermogensbestanddelen of 'weggemoffelde' vermogensbestanddelen beschikt en dat hij deze vermogensbestanddelen, onder de druk die uitgaat van het beslag, aanwendt om de vordering in z'n geheel te voldoen;
- de mogelijkheid dat de schuldenaar, vanwege de druk die uitgaat van het beslag, van derden geld leent om de vordering in z'n geheel te voldoen;
- het neveneffect van het beslag dat het bedrijf beëindigd of de auto verkocht moeten worden waardoor nieuwe schulden voorkomen worden (in het geval van de belastingdienst als schuldeiser).¹⁰

In een aantal uitspraken oordeelt de President van de Rechtbank dat beslag als pressiemiddel niet is toegestaan onder aanbod van een bedrag gelijk of hoger dan de executieopbrengst.

De President van de Rechtbank Haarlem overweegt bijvoorbeeld het volgende:

'Door het leggen van executoriaal beslag op goederen van een debiteur verschaft de crediteur/executant zich de bevoegdheid de in beslag genomen goederen te verkopen en te leveren en de opbrengst aan te wenden ter voldoening van een vordering op de debiteur/geëxecuteerde. Beslaglegging strekt aldus tot uitoefening van een verhaalsrecht waarvan de effectieve omvang volledig wordt bepaald door de verhaalsmogelijkheden die de in beslag genomen goederen bieden. Slechts dat verhaalsrecht komt voor bescherming in aanmerking. In zoverre komt de mogelijkheid om middels beslaglegging een debiteur tot betaling te dwingen, het beslag als pressiemiddel, ook slechts voor bescherming in aanmerking voor zover deze pressie bestaat in de dreiging van een vermogensverschuiving (en niet voor zover deze bestaat in de dreiging van een openbare verkoop die degraderend kan werken, of in het verlies van goederen met een voor de debiteur belangrijke affectieve waarde). Een en ander betekent dat de verhaalsmogelijkheden die het litigieuze beslag Ansink c.s. biedt, moeten worden afgezet tegen het door Janssen gedane betalingsaanbod (...).'¹¹

Volgens de Rechtbank Maastricht, bekrachtigd door het Hof, is beslag als pressiemiddel wel toegestaan indien 'de belastingdienst (...) op goede gronden kan aannemen dat de betrokkene in staat is geweest zijn belasting-schuld geheel of voor een belangrijk deel te voldoen, of wanneer hij goede redenen heeft om te verwachten dat de schuldenaar nog andere vermogensbestanddelen bezit, doch deze voor de fiscus verheimelijkt en aldus voorlopig voor executie heeft veiliggesteld. Indien van dit laatste kan worden uitgegaan, kan de belasting-schuldige de ontvanger het recht om de executie mede als pressiemiddel te gebruiken en derhalve afkoop daarvan te weigeren, niet betwisten, alleen al niet, omdat dan aangenomen zou moeten worden dat hij er zich niet met vrucht en te goeder trouw op kan beroepen dat hij geen verhaal zal bieden.'¹²

In de hierboven aangehaalde uitspraken gaat

het om executoriaal beslag. Uiteraard kan ook conservatoir beslag gebruikt worden om druk uit te oefenen, bijvoorbeeld indien de schuldeiser een conservatoir beslag handhaaft terwijl de schuldenaar zekerheid verschaft tot aan het bedrag dat het in beslag genomen vermogensbestanddeel bij executie zou opleveren. Het in deze situatie handhaven van een conservatoir beslag ter verkrijging van meerdere zekerheid is volgens de President van de Rechtbank Rotterdam niet geoorloofd, omdat het beslag dan oneigenlijk, namelijk als pressiemiddel wordt gebruikt.¹³

Op basis van de hierboven aangehaalde jurisprudentie deel ik de conclusie van Janssen¹⁴ dat beslag in beginsel mede als pressiemiddel gebruikt mag worden, maar dat dit vanwege het doelgebonden karakter van de bevoegdheid om beslag te leggen, slechts aanvaardbaar is indien voldoende aannemelijk is geworden dat de schuldenaar meer verhaal biedt dan uit de omvang van de beslagen vermogensobjecten blijkt.

Dreigen met boedelbeslag

Het uitoefenen van druk op de schuldenaar gebeurt nogal eens in de vorm van een aankondiging om beslag op de inboedel te leggen. Een openbare verkoop van de inboedel is veelal een zeer ingrijpend middel, vooral omdat vrijwel alle zaken onder het beslag vallen. Weliswaar is in artikelen 447 en 448 Rv geregeld dat een aantal zaken niet onder het beslag valt, echter deze regeling is zeer beperkt. Zo mag geen beslag worden gelegd op:

- bed en beddengoed van de geëxecuteerde en de inwonende leden van zijn gezin en op de kleren waarmee zij gekleed en gedekt zijn;
- gereedschappen van ambachtslieden en werklieden, tot hun persoonlijk bedrijf behorende;¹⁵
- in huis voorhanden zijnde voorraad van spijs en drank, dienende tot de behoefte van het huisgezin, gedurende een maand.

De gedachte achter deze beslagverboden is dat de schuldenaar blijft beschikken over de zaken die noodzakelijk zijn voor het bestaan. De noodzakelijkheid van bepaalde zaken is echter geen statisch begrip. Heden ten dage worden

veel meer zaken voor een normaal bestaan noodzakelijk geacht dan in 1837 toen deze beslagverboden in het leven werden geroepen. Een koelkast, wasmachine en zelfs een televisie maken deel uit van menig door gemeenten uitgevoerd minimabeleid, met als achterliggende gedachte dat iedereen daarover moet kunnen beschikken. Een beslag op de inboedel kan echter tot gevolg hebben dat de schuldenaar vrijwel alles kwijt raakt en daarmee in feite aangewezen wordt op de regelingen en voorzieningen die de sociale dienst afhankelijk van het gemeentelijk beleid mogelijk biedt. Dat kan niet de bedoeling zijn.

In de praktijk levert beslag op de inboedel van particuliere schuldenaren vaak niet veel op. Tegenover de veelal geringe executieopbrengst staan hoge executiekosten. Toch wordt deze vorm van beslag toegepast en wel in de volgende situaties:

- er zijn geen alternatieven, omdat de schuldenaar niet over een (te traceren) periodiek inkomen beschikt;
- om druk uit te oefenen op de schuldenaar om, naast hetgeen via derdenbeslag wordt geïnd, extra af te lossen.

Laatstgenoemde situatie kan met het volgende voorbeeld worden verduidelijkt.

Een schuldeiser legt beslag op de uitkering van de sociale dienst en constateert dat vanwege andere beslagen maandelijks weinig zal worden afgedragen. Vervolgens ontvangt de beslagene een brief van de deurwaarder waarin vermeld wordt dat vanwege het geringe bedrag dat het beslag op de uitkering van de sociale dienst oplevert, de schuldeiser voornemens is boedelbeslag te leggen en dat dit slechts kan worden voorkomen door akkoord te gaan met een betalingsregeling ad f 50 per maand.

Ook hier wordt op ongeoorloofde wijze het middel om beslag te leggen gebruikt om druk uit te oefenen op de schuldenaar. De strekking van de beslagvrije voet is immers dat men blijft beschikken over een minimum inkomen, zodat men zichzelf in het bestaansonderhoud kan blijven voorzien. Het onder dreiging van het leggen van boedelbeslag afdwingen van een aanvullende betalingsregeling doorkruist deze strekking. Het gebruik van het leggen van

boedelbeslag als drukmiddel is mijns inziens alleen dan geoorloofd indien:

- de executie naar verwachting in verhouding tot de hoogte van de vordering een substantiële opbrengst zal opleveren;
- de executie op zichzelf weinig oplevert, maar er goede gronden aanwezig zijn dat de betrokkene in staat is geweest de vordering geheel of voor een belangrijk deel te voldoen, of wanneer er goede redenen zijn om te verwachten dat de schuldenaar nog andere vermogensbestanddelen bezit, doch deze voor de schuldeiser verheimelijkt en aldus voorlopig voor executie heeft veiliggesteld.¹⁶

Voor particuliere schuldenaren zal de toepassing van deze voorwaarden veelal erop neerkomen dat het dreigen met boedelbeslag om een aanvullende betalingsregeling te krijgen misbruik van bevoegdheid zal opleveren.

De beste remedie tegen het misbruik dat gemaakt wordt van de bevoegdheid om beslag op de inboedel te leggen, is dat de niet-bovenmatige inboedel wordt vrijgesteld van beslag. De niet-bovenmatige inboedel omvat immers met name de voor de schuldenaar min of meer noodzakelijke goederen die bij executie veelal weinig opbrengen, maar die de schuldenaar vervolgens wel weer dient aan te schaffen. Door de niet-bovenmatige inboedel vrij te stellen van beslag zal het oneigenlijk gebruik van het beslag op de inboedel als pressiemiddel voor een belangrijk deel z'n kracht verliezen. Bovendien kan hiermee worden voorkomen dat schuldenaren na een beslag op de inboedel opnieuw schulden gaan maken.¹⁷ Een verruiming van het beslagverbod sluit ook aan bij de faillissementspraktijk. Artikel 21 Fw, waarin geregeld is dat artikel 447 Rv van overeenkomstige toepassing is verklaard, wordt volgens de richtlijn die de curatoren hanteren zodanig toegepast, dat normale inboedel niet tot de boedel wordt gerekend die onder het faillissementsbeslag valt.¹⁸ Bij de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen is zelfs in de wet geregeld dat buiten de boedel valt: de inboedel voor zover niet bovenmatig, bedoeld in artikel 3:5 BW (artikel 295 lid 4 onder b Fw).

De wetgever heeft ervan afgezien om de be-

slagverboden te moderniseren omdat in de praktijk niet zou zijn gebleken dat een gehele nieuwe regeling urgent is.¹⁹ Wanneer afgegaan wordt op de jurisprudentie, die vrijwel niet voorhanden is, dan kan men wellicht tot deze conclusie komen. Zoals gezegd laat de praktijk toch een andere werkelijkheid zien.

Druk uitoefenen op derden

Soms wordt er druk uitgeoefend op een derde die in nauwe relatie staat met de schuldenaar. Een voorbeeld uit de praktijk kan dit verduidelijken.

Mark, een negentien-jarige jongen die nog inwoont bij z'n ouders, houdt er niet van om met een helm op te rijden, want een helm is iets voor 'watjes'. Dat is niet alleen een onveilige, maar ook een dure hobby. Hij heeft al diverse bekeuringen gekregen en geld hiervoor heeft hij niet. Er is door de Officier van Justitie c.q. het Centraal Justitieel Incasso Bureau al een aantal dwangbevelen uitgevaardigd.

Na uitblijven van betaling komt de deurwaarder aan de deur om tot beslag op de inboedel over te gaan. Mark's ouders laten hem binnen en vervolgens gaat de deurwaarder een procesverbaal opmaken waarin een aantal spullen worden genoemd die in de woonkamer staan (bankstel, televisie e.d.). De ouders van Mark wenden zich in paniek tot het sociaal raadsliedenwerk.

In dit voorbeeld wordt de bevoegdheid om beslag op roerende zaken te leggen misbruikt om druk op Mark c.q. zijn ouders uit te oefenen om tot betaling van de vordering over te gaan. Het had de deurwaarder immers duidelijk moeten zijn dat de spullen in de woonkamer niet van Mark zijn, maar van zijn ouders.

In een min of meer vergelijkbare kwestie die aangekaart is bij de Landelijke Tucht-kamer van de KVG, bekrachtigd door de Kamer van Beroep, klagen de ouders van een zoon over intimiderend optreden van de deurwaarder.²⁰ De deurwaarder kondigt in een brief de openbare verkoop van de inboedel aan, zonder dat uit de adressering duidelijk wordt of de brief voor de ouders of de zoon bestemd is. Hij stuurt met de brief een conceptadvertentie mee en geeft aan dat plaatsing kan worden voorkomen indien binnen twee dagen de vordering wordt

voldaan. De ouders maken schriftelijk bezwaar bij de deurwaarder en geven aan dat de zoon niet over eigen spullen beschikt, omdat deze bij een ontruiming vernietigd zijn. Volgens de deurwaarder dienen de ouders maar aan te tonen dat de in beslag genomen zaken niet van de zoon zijn. De deurwaarder besluit zijn brief met de opmerking: 'Het nakomen van zijn verplichtingen (van de zoon) zou derhalve voor u de beste oplossing zijn teneinde verdere problemen te voorkomen.'

De Landelijke Tucht-kamer oordeelt onder meer dat het onjuist is dat de ouders dienen aan te tonen dat de zich in hun huis bevindende zaken van hen zijn en niet van hun zoon. Duidelijk is immers dat de zoon bij de ouders is ingetrokken en dat de ouders al sinds geruime tijd voordien aan dat adres wonen. De opmerking dat de problemen van de ouders voorbij zouden zijn als de zoon zou betalen acht de Landelijke Tucht-kamer intimiderend. Juist is dat de ouders niet van doen hebben met de betalingsverplichting van de zoon en dat het op de weg van de deurwaarder ligt dat ook zoveel mogelijk te respecteren. De betreffende opmerking is een misslag en komt in strijd met de normen van moraal en fatsoen, die de gerechtsdeurwaarder in zijn ambtsuitoefening moet naleven. De Landelijke Tucht-kamer legt aan de betreffende deurwaarder de maatregel van berisping op en een veroordeling in de kosten en dit wordt door de Kamer van Beroep bekrachtigd (kosten f 3000).

André Moerman

Mr. A.J. Moerman is o.a. werkbegeleider sociaal raadsliedenwerk bij Welzijn Arnhem.

Noten

- 1 Dit artikel is een bewerking van een gelijknamige afstudeerscriptie Nederlands recht.
- 2 Snijders, H.J., M. Ynzonides en G.J. Meijer, *Nederlands burgerlijk procesrecht*, Tjeenk Willink, Deventer, 1997, p. 9.
- 3 Beschikking van de Kamer van Beroep van de KVG, 13 maart 1992, gepubliceerd in: *De Gerechtsdeurwaarder*, 1992, p. 112-115.
- 4 Ktg Amsterdam, 5 maart 1998, *Prg* 1998, 4984.
- 5 Stein, H., *Goed beslagen; vormen en aspecten van het Nederlands privaatrechtelijk executie- en beslagrecht*, serie praktijkhandelingen, Zwolle: Tjeenk Willink 1993, p. 4.

- 6 Stein, P.A., *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 1997, p. 279.
- 7 Pres. Rb. Arnhem 12 maart 1998, KG 1998, 127.
- 8 Pres. Rb. Breda 23 december 1985, KG 1986, 48. Zie voor eenzelfde oordeel in het geval een particuliere schuldeiser executoriaal beslag legt op een onroerende zaak: Pres. Rb. Breda 24 juli 1989, KG 1989, 325. Idem, maar dan conservatoir beslag: Pres. Rb. Breda 9 september 1985, KG 1985, 287 en anders: Pres. Rb. Middelburg 19 december 1986, KG 1987, 60.
- 9 Pres. Rb. Roermond 4 juni 1998, NJ 1999, 744 bekrachtigd door Hof 's-Hertogenbosch 21 januari 1999. Een motief om pressie uit te oefenen op de schuldenaar kwam in deze uitspraak overigens niet nadrukkelijk aan de orde.
- 10 Zie bijvoorbeeld de eerder besproken uitspraak van de Nationale ombudsman N.o. 6 mei 1994, rapport 94/273 waarbij de executoriale verkoop van een auto vanwege een naheffingsaanslag motorrijtuigen behoorlijk is bevonden, ondanks dat de kosten hoger waren dan de opbrengst. De staatssecretaris voert voor deze handelwijze onder andere als argument aan dat de auto de oorzaak is van de aanslagen die herhaaldelijk niet worden voldaan. Mijns inziens is het de vraag of dit niet in strijd is met het verbod van détournement de pouvoir.
- 11 Pres. Rb. Haarlem 10 februari 1986, KG 1986, 132. Zie ook: Pres. Rb. Zwolle 23 juni 1989, VN 1989, 2287 en Pres. Rb. 's-Gravenhage 20 juni 1989, VN 1989, 2628. Anders: Pres. Rb. Almelo 29 juni 1993, VN 1993, 2632 en Pres. Rb. Haarlem 23 juni 1989, VN 1989, 2285.
- 12 Pres. Rb. Maastricht 15 november 1990, bekrachtigd door Hof 's-Hertogenbosch 17 december 1990, KG 1991, 135 en VN 1991, 676. Zie ook Hof 's-Gravenhage 15 juli 1993, VN 1993, 2579 en Hof Arnhem 9 juli 1991, VN 1991, 2288.
- 13 Pres. Rb. Rotterdam 14 april 1989, KG 1989, 235.
- 14 Janssen, M.A.J.G., 'Beslag als pressiemiddel', *Advocatenblad*, 1998, p. 697-699. Zie ook: Janssen, M.A.J.G., 'Is beslag (door de ontvanger) als pressiemiddel geoorloofd?', *Advocatenblad*, 1993, p. 649-650 en Broekveldt, L.P., 'Beslag ook als pressiemiddel', *TCR*, 1995, nr. 2, p. 31-32.
- 15 Zie voor de uitleg van deze begrippen: HR 28 maart 1997, NJ 1997, 453 en HR 14 juni 1991, NJ 1991, 631 en zie: Beschikking van de Kamer van Beroep van de KVG, 10 april 1990, gepubliceerd in: *De Gerechtsdeurwaarder*, 1990, p. 163-168.
- 16 Vergelijk Pres. Rb. Maastricht 15 november 1990, bekrachtigd door Hof 's-Hertogenbosch 17 december 1990, KG 1991, 135 en VN 1991, 676.
- 17 Zie eveneens voor een pleidooi om het beslagverbod voor beslag op de inboedel te verruimen: Buik, A., 'Schuldsituaties bij armlastige personen; naar een ruimer beslagverbod', *Justitiële verkenningen*, 1999, nr. 3, p. 59-65.
- 18 Ebbinga, J.J. e.a., *Faillissementsrecht; werkboek*, Heerlen: Open Universiteit Nederland, 1999, p. 226.
- 19 Reehuis, W.H.M. e.a., *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, Invoering boeken 3, 5 en 6, Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Wet op de rechterlijke organisatie en de Faillissementswet, Aanpassingen van de overige wetten*, Deventer: Kluwer 1992, p. 116.
- 20 Beschikking van de Kamer van Beroep van de KVG, 8 oktober 1997, gepubliceerd in: *De Gerechtsdeurwaarder*, 1997, p. 255-260.